

## Blik op Boijl

## 'de Drie Gemeenten'



Je ziet het er nu niet meer aan af maar ooit was het grote gebouw aan de oostgrens van Boijl, een bloeiend bedrijf. (het had jaren '60 zelfs de modernste kaasmakerij van ons land!)

In **1887** bouwde mr. Verwer, (een bekende naam uit de geschiedenis van Zorgvlied) een zuivelfabriek precies op de grens van Oost – en West Stellingingwerf en (toen nog) gemeente Diever.

Wij kregen als Dorpsarchief een aantal jaarverslagen ter inzage. Het oudste boekje dateert van **1918**.

Het is was destijds een Coöperatieve onderneming met **8** werknemers en ook **8** melkroutes.



ROUTES.	NAMEN.	Loon bij 1 keer rijden	Loon bij 2 keer rijden
Route 1 Noordeinde Elslloo	C. Cats	f 9.—	f 13.—
Route 2 Zuideinde Elslloo	R. Houwer	- 5.99	- 8.99
Route 3 Buitenweg Zuidhorn	L. Kastelein	- 7.—	- 9.90
Route 4 Oude Willem	J. v. Opzeeland	- 18.—	- 24.75
Route 5 Doldersum Broek	G. Witvoet	- 12.—	- 20.—
Route 6 Boven Boijl	B. v. Zanden Jr.	- 23.75	- 29.75
Route 7 Noordwolde	E. Oppers en Hofma	- 20.—	- 32.—
Route 8 Rijsberkamp	J. v. Hielkema	- 19.—	- 27.—

NAMEN.	BETREKKING.	Vast loon.
O. J. Knol	Beheerder	f 1400.—
F. Oenema	Assistent	- 15.—
H. Hesseling	Kaasmaker	- 20.—
Joh. Blauw	"	- 14.—
H. Puper	Melkontvanger	- 13.—
L. Petersen	Botermaker	- 13.—
A. Boonstra	Machinist	- 14.—
A. Post	Klerkje	- 5.—

De mannen kregen om de 8 dagen een vrije dag en 3 vakantie dagen 'in den zomer en in den winter' en 2 pakken werkkleding per jaar.

100 jaar geleden heerste er een pandemie (!) met de Spaanse griep. Het jaarverslag meldt. 'Het bleef ook ons personeel niet bespaard, een onzer besten werklieden B Veen werd hiervan het slachtoffer'.

O J Knol zal **38** jaar lang de fabriek beheren. Komt in **1918** en vertrekt in **1946**. K Jelsma volgt hem op maar die treedt pas april **1947** in functie. Hij moet van Ameland komen en dat bleef door een zeer strenge winter lang geïsoleerd.....

Boekjaar **1918** wordt **1.409.901 KG** melk geleverd door **221 leden** met **792** koeien. Vetgehalte **3.05%**. De melkaanvoer is 40% minder dan het jaar er voor 'vanwege zeer geringe aanvoer van veevoeder en weinig hooi' (droogte?)

De leden hebben in **1918** ook veel melk thuis gehouden voor eigen voeding 'wegens onvoldoende verstrekte voedingsmiddelen van den regering'.

De eerste wereld oorlog 1914 – 1918 is dan amper voorbij.

In het slotwoord van dat jaarverslag meldt Knol: 'Hiermede wenschen wij onze vreugde uit te spreken op den wapenstilstand'. 'Ondanks den oorlog met zijn verschrikkelijke gevolgen ging het de meesten niet slecht'. 'Wél knelden de banden van de regering soms te strak'.....

Even later meldt een jaarverslag dat melk aan leden verkocht is omdat hun koe droog stond....

Er zijn vanaf **1921** lijsten van het aantal koeien per leden. Vooral 'boven Boijl' springt er uit met vaak 1 of 2 koeien met als uitzondering A Dorprigter met 9 koeien. Daarnaast ook voor die tijd grote bedrijven. **1931**: G Slot (boer tegenover de kerk) heeft 20 koeien. N.V. Boekelte (Schotanus) melkt 38 koeien en Oude Willem MIJ. heeft er 26. Egbert de Boer 16 en Folkert Bergsma melkt 13 koeien.

Sommige leden besteden niet voldoende aandacht aan de behandeling van de melk en kunnen worden gekort op de prijs. Ze gebruiken niet altijd de watten om de melk in de bus te zeven. Advies: 'Volg de goede wenken op de achterzijde van de melknota's op'. 'Bij levering van 'nieuwe melk' moet





### **Boijl Boschoordweg 1970**

Het melkgeld werd tot in de jaren '60 contant uitbetaald. Om de 2 weken kreeg de melkrijder zaterdag's de geldenveloppen mee, die hij aan de weg onder het busdeksel klemde....!

In **1918** werd **37.219½** KG (gezouten) boter geproduceerd. De regering nam het af voor binnenlands gebruik. De prijs verbaast ons nu. Die varieerde tussen de **f. 3.25 en f. 4.05 per KG.**

Kaasproductie in dat jaar: **91.275 KG**

Leden ontvangen 10% karnemelk en 70% wei gratis terug ('van uitstekende kwaliteit,') dat wel!

Het ledenaantal en ook de productie stijgen gestaag. In **1920** zijn er **235** leden met samen **761** koeien die **2.014.040 KG** melk produceren. in **1955** is het ledental bijna verdubbeld naar **449** leden met **3675** koeien die samen **12.431.038 KG** melk leveren.

De komst van de kunstmest zal daar zeker invloed op hebben gehad.

De melkprijzen schommelen door de jaren nogal eens. In **1908** is dat **4,1 ct per KG.** In **1920** is het **12,26ct** terwijl toch bij de opmerkingen staat: '*groot gebrek aan veevoer*' ...Pas in **1942** komt de prijs weer boven de **10ct** uit en in **1955** eindigt de lijst met **24,3 ct.** per KG.

**1947:** T.B.C gaat rond en 1 bedrijf telt 8 besmettingen. Er is ook gebrek aan monsternemers.

In de jaren '50 wordt begonnen met het moderniseren van de fabriek. De melkontvangst wordt verbouwd en volledig automatisch. Het nieuw schaftlokaal, het ketelhuis en de botermakerij volgen. Aan de oostkant komen een grote nieuwe pekelkelder en een kaaspakhuis. Kaasmakerij, laboratorium en kantoor sluiten de renovatie. De kaasmakerij voor Edammer kaas is super modern.

Tijden veranderen snel en in **1962** fuseert 'de Drie Gemeenten' met Oosterwolde. Ze worden onderdeel van de 'Zuid Oost Hoek.' De 33 werknemers vertrekken geleidelijk naar Oosterwolde.

In **1999** was de laatste productiedag in Elsloo. Na **122** jaar ging de deur voorgoed dicht. Sindsdien waren er in de oude fabriek diverse legale maar ook illegale activiteiten....!

De 24 m hoge roodstenen schoorsteen, gebouwd in 1916 en heel beeldbepalend, is sinds de '60er jaren van de vorige eeuw, grotendeels gesloopt.

Het pand Verwersweg nr. 1 staat al jaren te verpauperen maar ... zijn plannen! who knows..

In de veehouderij stond de bedrijfsvoering niet stil. De melkbus werd tank en de melkrobot kwam. Produceerden in **1918** de koeien van **221** boeren samen een kleine 1,5 miljoen liter melk per jaar, nu levert 1 bedrijf met 150 koeien dat alleen al....



Met dank aan fam. Marks die drie generaties lang: Anne, Hendrik, en Anne, de jaarverslagen zorgvuldig bewaard hebben.

'Dorpsarchief Boijl'

Jellie Menger - Oosterkamp

2022